

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ОСОБЛИВОСТЯМИ ВИКОРИСТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ У ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА

Анжела Куза

Львівський національний аграрний університет

Анотація. У статті розглянуто особливості використання релігійної фразеології у творах відомого українського публіциста, філософа, правозахисника, громадського діяча Євгена Сверстюка. Відзначено велику заслугу автора щодо повернення в активний словниковий запас сучасних українців різних за функціонально-семантичними та функціонально-граматичними ознаками груп релігійних фразеологізмів.

Ключові слова: релігійна фразеологія, релігійні фразеологізми, фразеологічна одиниця, біблеїзми.

У сучасній українській літературі та суспільно-громадському житті постать Євгена Сверстюка займає особливе місце. Не тільки неповторністю та вишуканістю виробленого ним авторського стилю та гостротою поставлених суспільних проблем, а передусім непохитністю громадської та моральної позиції у служінні рідному народові. 1 грудня 2014 року відійшов у вічність той, кого називали і називають донині моральним авторитетом нації, совістю нашого народу. Те, що він відійшов саме цього дня є особливо символічним, вважає Любомир Гузар, адже був одним із найбільш достойних членів Ініціативної групи «Першого грудня» – української громадської організації, яка поставила собі за мету очищення суспільства «від поганих понять минувшини й заміну їх здоровими духовними цінностями на підставі нашої культури, на підставі справжньої демократії» [Блаженніший]. Висловлюючи співчуття з приводу смерті українського дисидента, Блаженніший згадав, що вперше зустрів Є. Сверстюка у Польщі 1989 року, і відзначив, що пан Євген часто повторював: нам потрібне очищення від старих, матеріальних переконань, і що світ не можна будувати без Бога [Блаженніший].

Релігійна фразеологія, яка охоплює біблеїзми, усталені мовні сполуки на позначення основних релігійних понять і свят, велику групу паремій, які передають релігійне світобачення народу, довгий час в Україні була за межею наукових пошуків, бо на вивчення цього багатого мовного пласту в тоталітарній державі було накладене табу. І кілька поколінь українського народу на догоду радянській ідеології неволею, а чи навіть волею викидали зі

свого активного вжитку релігійні фразеологізми, нехтуючи загальноприйнятими істинами, що лаконічно висловлені І. Кантом: „Існування Біблії є найбільшою користю для народу”, „усяка спроба принизити цю книгу є злочином перед людством” [Геллей 1985, с. 23]. В Незалежній Україні мовознавці щораз більшої ваги надають дослідженням національно-культурної та духовної специфіки мови та функціонуванню релігійної фразео-логії, яка є важливим складником національної культури та репрезентантом національного світогляду [Селіванова 2004; Поліна 2004; Сербенська 2006; Мацьків 2007; Ужченко 2007; Бацевич 2009].

Велика заслуга у поверненні мовних скарбів біблійного походження та релігійного змісту у словниковий запас сучасних українців належить видатному письменникові сучасності Євгену Сверстюкові, на творах якого росла й формувалася значна частина сучасної української інтелігенції. Нагадаємо, що його книгу «Блудні сини України» (1995) відзначено Державною премією України імені Тараса Шевченка.

Більшість публіцистичних творів Є. Сверстюка, в яких він розглядає найрізноманітніші питання літератури, української історії та сучасності, об'єднує основоположна для письменника проблематика – духовні пошуки свого «високого неба», розуміння «Страха Господнього» як філософської та християнської категорії, віднайдення зарослої бур'яном дороги, що веде до Храму, пошуки свого Бога.

Як відзначає Михайлина Коцюбинська у статті «Крізь велику призму», магістральна ідея усього творчого доробку Євгена Сверстюка – «значення духовності у формуванні людини, нації, суспільства, її безсумнівний пріоритет у всій ціннісній системі суспільного буття». Нині ця ідея загальновизнана, а він починав «лупати скалу» й бити на сполох давно, коли за такі ідеї дорого треба було платити [Сверстюк 1999, с. 7]. У своїй передмові до українського видання творів Сент-Екзюпері Євген Сверстюк писав: «Для утвердження своїх істин Сент-Екзюпері зробив усе, що міг: він їх вистраждав життям і створив у згоді з ним модель свого життя» [Сверстюк 1999, с. 6]. Ці слова повною мірою можна віднести й до самого автора передмови, життя якого є прикладом євангельського служіння правді та любові. Переслідуваний протягом років за участь у «Самвидаві» і протести проти арештів і незаконних судів, у січні 1972 року був заарештований і в березні 1973 засуджений за виготовлення і розповсюдження документів «Самвидаву» до семи років таборів та п'яти років заслання.

Його твори об'єднані спільною ідеєю боротьби за суверенність української культури від Івана Котляревського до наших днів. Деякі з них з'явилися у першій половині шістдесятих років в журналах «Вітчизна», «Дніпро», «Жовтень», «Дукля», газеті «Літературна Україна», з кінця шістдесятих їх публікує «Самвидав» («Котляревський сміється», «Остання сльоза», «В. Симоненко – ідея», «Слідами казки про Іванову молодість» та ін.),

згодом вони були передруковані за кордоном у збірці «Широке море України» (1972), «Панорама найновішої літератури в УРСР» (1974). Окремою книгою (у «Самвидаві») вийшов есей «Собор у риштованні» (1970) про роман «Собор» О. Гончара. За Незалежної України побачили світ збірники праць автора «На святі надій», «Правда полинова», «Не мир, а меч», «Шевченко понад часом» та інші.

У своїх публіцистичних та науково-публіцистичних творах, літературознавчих статтях, есеях письменник намагається знайти відповіді на основоположні для нього й більшості його сучасників запитання: «Щораз частіше нині повертаємося до джерел, щоб збагнути: де ми і куди нас несе? З чого починалась і з чого нині починається **людина нашої християнської цивілізації?**» [Сверстюк 1999, с. 96] Сам вислів «**людина нашої християнської цивілізації**» вже став крилатим. А саме авторове прагнення його розкрити повною мірою спричинило те, що, про що б він не писав – про історію чи сучасність, про літературні твори чи політичне, релігійне, громадське життя свого народу чи усього людства – для нього ключовими стали такі філософсько-релігійні поняття, як **Бог, Дух Святий, Син Людський, Молитва, Слово Боже, Боже царство, Страх Божий, Небо, Віра, Надія, Любов**. Водночас ці поняття є основними релігійними фразеологізмами, які не порвали свого зв'язку із першоджерелом – текстами Старого та Нового Завіту. У найрізноманітніших трансформаціях автор використовує їх у своїй публіцистиці. Наприклад: «Переживаємо кризу **Віри**, кризу **Любови** – кризу Людини. Але **Надія** не здається до кінця. Будить і підхоплює занепалу **Віру**. Відживлює занедбану **Любов**. Усі живі збирайтеся зі своїми свічами на **Свято Надій!** Наша мить прекрасна: вона завжди єдина. Ми вічно ті самі – під знаком **Високого Духу. На свято надій** приносимо своє світіння» [Сверстюк 1999, с. 5]. До речі, як пише сам автор, глибоке розуміння вагомості книги (твору), де йшлося б про Бога, він виніс із свого дитинства: «Схиляюся перед пам'яттю моїх неписьменних батьків: з дитинства я брався за книжку, де «**за Бога**», а непристойністю була книжка **проти Бога**. От тільки було непросто схопити це дитячою інтуїцією. Потім було легше. Шекспір і Гете **не творили молитви**, як Шевченко, але у них був такий самий світ – **під Вічним Небом**» [Сверстюк 1999, с. 22]. Як бачимо, у цій цитаті ключовими є слова **Бог, молитва та вислів Вічне Небо**, який у значенні Царство Боже трапляється у Сверстюка нерідко: «І тільки в тюремній камері навпроти Св. Софії я остаточно прокинувся і зрозумів, що душа тужить **до Вічного Неба**» [Сверстюк 1999, с. 22]. Деколи зустрічаємо цей фразеологізм дещо видозміненим за формою, але не за змістом: «По-старому неспокійна людина хапається клаптика **теплої землі й високого неба**, щоб відчути точку опори, щоб знайти на мить саму себе і спробувати щось у собі осягнути» [Сверстюк 1999, с. 35]. Синонімом до «високого та вічного неба» у Сверстюка виступає образ Небесної Вітчизни. Справжнього митця,

наприклад, автор не уявляє «без поривань до осягнення своєї суті, до своєї **Небесної Вітчизни**» [Сверстюк 1999, с. 116].

Розуміння необхідної присутності Духу Святого у житті окремої людини чи людства, допомагає авторові або вміло використовувати вже наявні в нашому фразеологічному фонді вислови, або створювати свої, влучні й метафоричні вислови, у яких ключовим словом є **Дух**, або похідний від нього прикметник **духовний**. Наприклад: «Нині кожен, хто це усвідомив, розуміє, що йдеться не про поетизацію **вселюдського собору**, а передусім про цілком конкретні втілення його в собі, про вироблення власної індивідуальності як частки власного народу, як надійної опори для культури і **духовного життя**. І перед кожним – різка альтернатива: бути або сином свого народу, або його лукавим наймитом і мародером» [Сверстюк 1999, с. 36]; «По-старому височать на землі великі **пам'ятники духу – собори**, обрамлені витягнутими вгору спорудами нового віку техніки» [Сверстюк 1999, с. 35]; «Нині, як ще ніколи в історії, кожен має бути людиною в людстві, щоб кожним нервом відчувати його болі й тривоги. Нині особливо кожен мусить почувати себе органічною часткою великого собору людської цивілізації, всім своїм еством бути пружним каменем у цьому соборі, щоб самовіддано тримати на собі його споруду. Бо хай вона де в чім недосконала, недобудована і вже зістарена, але вона – **єдиний храм людського духу**, і нам її добудовувати, а не будувати на новому місці» [Сверстюк 1999, с. 36]; «**Світова криза духовного життя** перед навалою науково-технічних засобів, спроможних фізично змінити і навіть підірвати планету – найбільша проблема, цілком нова в нашій історії» [Сверстюк 1999, с. 37]; «Там, де оселялись запорожці – одразу виростала церква як **голос їхнього духу**» [Сверстюк 1999, с. 39]; «Тисячолітні зусилля найкращих і найшляхетніших з людського роду пішли на те, щоб культивувати в людських грудях **енергію людського духу**... Бо тільки **енергія духу**, отой невгамовний **Франків «Вічний революціонер»** виражає справжнє ество людини й творить неперехідний сенс життя поколінь, об'єднаний їхніми найбільшими вершинами» [Сверстюк 1999, с. 48]; «Але що робити з новими жертвами деморалізації, з породженими **духовною дистрофією** молодиками, які нахабнуvато, зверхньо посміхаються з того, що не розуміють, і глузують із власної матері?» [Сверстюк 1999, с. 49]; «На тлі такого **духовного озлидніння** стало можливим увести в шкільні програми та підручники пункт про благотворний вплив російської культури на українську після «возз'єднання» [Сверстюк 1999, с. 51]; «**Унікаємо духу істини, якого світ не може прийняти**» [Сверстюк 1999, с. 114]; «...через труд школи і побуту стежка її піднялась – вона пережила **вибух духовного прозріння і осяяння**» [Сверстюк 1999, с. 115]; «Знає **дух святині чистоту храму і святість Причастя**» [Сверстюк 1999, с. 115]; «Разом з тим пересувались перед нашими очима сотні облич співаків, на яких тоді сходив **Дух Святий**...» [Сверстюк 1999, с. 116].

Отже, йдучи від біблійного вислову **Дух Святий** та похідного від нього **духовне життя**, від вислову А. Сент-Екзюпері **духова спадщина** Є. Сверстюк створює низку висловів, які за глибиною осмислення явищ духовного життя та влучністю формулювань можна віднести до крилатих та афористичних, які належать до фразеологічного фонду нашої мови. Це **дух святині, єдиний храм людського духу** (про людську цивілізацію), **пам'ятники духу – собори, голос їхнього духу** (про церкву), **енергія духу, вибух духовного прозріння і осяяння і разом із тим світова криза духовного життя, духовна дистрофія, духовне озлиденіння**.

Значення одного із ключових біблійних висловів **Страх Господній**, глибинне розуміння якого було втрачене в атеїстичну тоталітарну епоху, віртуозно тлумачить Євген Сверстюк у своєму творі «Перебудова Вавилонської вежі». До речі, **Вавилонська вежа** у розумінні автора – це радянська імперія, яка заборонила вивчення Закону Божого, спотворила в людей розуміння Страху Господнього, знищила систему народного християнського виховання. Але душа народна має пам'ять, про неї й пише публіцист: «Були хвилі жорстокосердя та безбожної сваволі, але над усіма законами десь височів **Закон Божий**. «**Він не знає Страху Божого**» – говорили в народі про людину беззаконну і зовсім не вироблену морально. Людину, в якій нема чистого дна... Людину, у якої нема стрижня, за якого міг би зачепитись якийсь принцип, що до нього могло пристати **Слово**. Це не значить, що та людина не знала страху й послуху – часто вона дуже боялась сильніших і слухалась начальників і владу... А от **Страху Божого** не було, і тоді казали: то страшна людина – безбожна. І навпаки, були люди всевладні й незалежні навіть від короля... Вони мали власні замки і війська. Пристрасті їх заносили далеко... Перемоги п'янили... Підлеглі лестили й розпалювали спокусу... Але щодень вони ставали на коліна перед вівтарем і усвідомлювали, що в душі їх живе Йов і що день завтрашній – у **руці Господній**. **Страх Божий** потроху ставив їх у річище, і нерідко вони віддавали всі завоювання та замки в офіру або, як Шевченків Чернець, нараз зрікалися всього. **Страх Божий** задавав міру, нагадував межі, диктував дії і застерігав перед певними діями людей навіть безстрашних. Це була **школа Закону Божого**. Головне, кожна дитяча душа мала пройти цю школу і підійматися до ієрархії цінностей – до свого Бога» [Сверстюк 1999, с. 97–98].

Релігійні фразеологізми у творах Є.Сверстюка можна згрупувати за різними ознаками. Автор використовує низку висловів з ключовим словом Бог та синонімами до цього слова: «Дикун безтурботно міг служити обряд на честь ідола. Але прийняти суворий образ **Єдиного Бога** і бути вірним йому назавжди – прийняти важку, ледве чи посильну людині **Першу заповідь** – це вже означало стати на високу дорогу. А там далі стоять знаки... великих заборон. Витворюй культ святині, свята, **офірності в ім'я Бога**» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Стаєш людиною, обираєш дорогу **Бога** твого – і вже перестась бути рабом своїх слабкостей, стаєш вільним –

актом свободної волі вибираєш з усіх можливих – потрібні й гідні кроки до самоствердження. Заборони стають принципами. Людина нашої цивілізації спиралась передусім на принципи, а тоді вже керувалася більш особистими мотивами. Тільки принципи пов'язують зорганізовані структури – плем'я, народ, суспільство» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Зберігаючи **образ і подоби Божу**, вона не виробила сил, щоб нести цей образ»; «...хіба ці форми не підняті до музею уламків руїни, під якими лежать кості речників, **служителів, сповідників Бога і мучеників за віру Христову?**», «Може, в ріці страждань і зберігаються живими наші традиційні духовні цінності – наш **Образ Бога Живого?** [Сверстюк 1999, с. 136]; « їм завжди було легше поклонитись мамоні, аніж **великому суворому Богові правди.**» [Сверстюк 1999, с. 133]; «**Один Бог** знає міру святости...» [Сверстюк 1999, с. 136]. Релігійна фразеологія творить усю канву Сверстюкових праць, тому в одному реченні часто є не одна, а декілька релігійних фразем, як-от в наведених прикладах, окрім фразеологізмів із ключовим словом Бог, є й інші біблеїзми – офірність, Перша заповідь, мученики за віру Христову та ін.

Окрему групу становлять вислови із Старого Завіту: «Перебудова **Вавилонської вежі**»; «Новий гімн сонцю чи **біблійний Содом? Високу осанну** на хвилях його вічної думи чи біля витоків не розминуться нам з образом **Мойсесвих скрижалів**» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «...святість і гріховність – ідеал **Осани** й ідеал **Содоми** – найбільш полярні» [Сверстюк 1999, с. 119]; Психологія юрби, звільненої від **Страху Божого** і від стримуючих духовних начал, перетворилась у явище інтернаціональне, загальнолюдське [Сверстюк 1999, с. 119].

Велика кількість фразеологічних одиниць, що походять з Нового Завіту – теж характерна ознака творів Є. Сверстюка: «**Христос** **приходить не усунути Закон, а виконати його** – утвердити **Волю Отця**, що послав Його.» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Він доповнює етикою живої любови – проповіддю і особистим прикладом. Це дає підставу чужому – прокураторові, що присудив Христа на страту, сказати слова подиву: **ЕССЕ НОМО!**» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Звідти почалась наша віра, наша мудрість і мораль. Хоч би як ми збивались на стежки **блудного сина**, здичавілого сина – над нами століттями височів ідеал, і в найтемнішу ніч усе ж світився німб святости, і висока дорога кликала, і ласкава рука прощала. Були хвилі жорстокосердя та безбожної сваволі, але над усіма законами десь височів **Закон Божий**» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Вона прийшла ще від живої традиції української сім'ї, де «**без Бога ні до порога**». Де діти від матері вчать «**Отче наш**» і «**Вірую**» [Сверстюк 1999, с. 115]; «Справжність неминуче веде особу до тієї **чаші**, яку п'є її народ...» [Сверстюк 1999, с. 115]; «Ми не дивуємось юрбі, що гукала «**Розіпни Його**», глумилася зі святого й вимагала від нього зримих доказів – на зразок тих, що

ним **Злий Дух** спокушав у пустелі **Сина Божого**» [Сверстюк 1999, с. 118]; «І навіть у самому **храмі торгували мінйали**» [Сверстюк 1999, с. 112].

Наскрізно у творчості Сверстюка присутні узагальнені біблійні образи гори, слова, любові, джерела, храму, навколо яких вибудовуються авторські фразеологізми релігійного змісту: «Але відходиш на поле вічності і знову відкриваш **образ гори**, перед якою слід знімати взуття з ніг своїх.....» [Сверстюк 1999, с. 112]; «Слава Богу, ніхто не здужає перекрити **джерела**. На чолі дитини буде спалахувати відбиток **сяйва Найвищої Особи**. У серці визриватиме почуття єдності з **Божественною основою життя – любов'ю**. В юних прокидатимуся прагнення самому незалежно понести **Високий дар на свою гору...**» [Сверстюк 1999, с. 123]; «**Образ гори і образ Безодні** – проходять через усі казки й легенди... [Сверстюк 1999, с. 120]; «Куди ж іде життя? Чи ми ведемо життя, чи життя веде нас, кинувши нам для забави **дешеві замітники Слова** – телевізор, футбол, алкоголь?» [Сверстюк 1999, с. 35].

Автор активно використовує біблійні крилаті вислови, які за структурою поділяються на окремі слова узагальнено-метафоричного вжитку, слова-поняття, слова-символи (**Бог, Дух, Ісус, Голгофа** тощо), словосполучення, яких переважна більшість (**Закон Божий, Страх Божий, Небесна вітчизна, Мойсеєві скрижалі, Вавилонська вежа** тощо) та крилаті вислови у формі закінченого речення («Розіпни **Його**» тощо). Часто автор використовує повні або частково трансформовані біблійні цитати, які стали крилатими висловами: «Не судіть, щоб і вас не судили, бо яким судом судити будете таким же осудять і вас» (Матвія 7:1–2) [Сверстюк 1999, с. 101]; «Я рано пізнав **євангельський мотив: «мають нори лисиці, і гнізда птахи небесні»...**» [Сверстюк 1999, с. 22] «Але висіла наді мною холодна ясність: **волосок з голови не впаде, як на те Його волі не буде**» [Сверстюк 1999, с. 23]. Є в його творах і релігійні фразеологізми розмовно-побутового характеру, без яких не мислилося спілкування українця дототалітарної доби: «**Слава Богу**, ніхто не здужає перекрити джерела» [Сверстюк 1999, с. 123].

Окрім уведення в текст фразеологічних одиниць без зміни семантики і структури, сильний стилістичний ефект художники слова досягають шляхом видозміни і перетворення фразеологізму. З погляду стилістики така трансформація (від лат. *transformatio* – зміна, перетворення) необхідна для того, щоб оновити семантику і структуру фразеологізмів, аби не стерся фразеологічний образ [Ужченко 2007, с. 87].

Існує ряд прийомів перетворення фразеологічних одиниць. Наприклад, спосіб обігрування крилатих висловів та поширення компонентного складу фразеологічної одиниці [Ужченко 2007, с. 87–88], який використовує Сверстюк у своїх творах: «Над конкретними взаєминами сім'ї, над почуттями симпатії-антипатії – утверджується принцип. До нього або підіймаєшся, або опускаєшся і – падаєш. Далі вищі шаблі великих заборон

– не називай імені Бога твого всує... Не вбивай... Не кради... Не блуди... Не привласнюй... Не чини того, що тобі хочеться, а чини те, що повинен, щоб бути гідним свого Бога!» [Сверстюк 1999, с. 97–98]; «Честь спорожніла, як **вівтар без офіри**. Всі цінності, всі чесноти втратили **печать абсолюту**»; «Зберігаючи **образ і подобу Божу**, вона не виробила сил, щоб **нести цей образ**» [Сверстюк 1999, с. 105]; «...через труд школи і побуту стежка її піднялась – вона пережила **вибух духовного прозріння і осяння**» [Сверстюк 1999, с. 115]; «Знає **дух святині чистоту храму і святість Причастя**» [Сверстюк 1999, с. 115]; «І буде в муках зростати Чоловік вічними слідами **Сина Чоловічого**» [Сверстюк 1999, с. 123]. А ось приклад, як автор крилатий вислів з євангельської притчі про сіяння Божого Слова використовує без зміни («Вона довгі віки була і **сіячем Слова Божого** і рівночасно політично заангажованим співучасником злочинів Рядянської імперії...») [Сверстюк 1999, с. 121], потім – з частковою трансформацією («**Автор сіє зерно на скам'янілий ґрунт** у надії пробудити його» [Ужченко 2007, с. 155с], і нарешті, з повною структурною (але не семантичною) трансформацією – «...бо з неї можна підняти **таємницю зерна**» [Сверстюк 1999, с. 116].

Ще один цікавий приклад трансформації з елементами обігрування та протиставлення можна навести із публіцистики Є. Сверстюка, коли він описує ставлення тоталітарної радянської системи до людей релігійних: **„Блаженні спраглі правди”** – до таких була презирлива посмішка: ваша правда минула, тепер – наша правда... **„Блаженні милостиві”** – цього сентименту большевик не зносив: і не просить, і не молить – Москва сльозам не вірить. **„Блаженні чисті серцем”** – це наперед приреченні вівці. **«Блаженні миротворці»** – це перші „контра”: боротьба ж непримиренна... **«Не судить ближнього»** – судить і то зразу» [Сверстюк 1999, с. 101].

Знаходимо в автора і повну семантичну трансформацію біблійного вислову, наприклад, «Бо були то **національні скрижалі...** І викликали перші офіри на **вівтар національний**» [Сверстюк 1999, с. 112]. Але більшість із тих висловів, які використовує публіцист, не поривають свого органічного, передусім значеннєвого та символічного зв'язку з Біблією.

Морально-духовна концепція видатного мислителя сучасності Є. Сверстюка повністю вибудовується на біблійних правдах та істинах, осмислених та вистражданих нашим народом упродовж своєї історії. Його твори й донині активно впливають на формування світоглядних переконань сучасників, а практичним інструментарієм реалізації цієї мети є уміле використання релігійної фразеології.

ЛІТЕРАТУРА

- Біблія: Святе Письмо Старого та Нового Завіту*, [Текст], 1990, 352 с.
- Блаженніший Л., «Відхід першого грудня став символічним», [Електронний ресурс], режим доступу: http://news.ugcc.ua/news/blazhenn%D1%96shiy_lyubomir_v%D1%96dh%D1%96d_pershogo_grudnya_yevgena_sverstyuka_stav_simvol%D1%96chnim_72243.html
- Бацевич Ф., *Духовна синергетика рідної мови: Лінгвофілософські нариси: монографія* [Текст], Київ, 2009, 192с.
- Геллей Г.Г., *Біблійний довідник: Короткий біблійний коментар* [Текст], Торонто, 1985.
- Коваль А.П. *Спочатку було слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові* [Текст], Київ, 2001, 312 с.
- Мацьків П.В., *Концептосфера БОГ в українському мовному просторі: монографія* [Текст] Дрогобич, 2007, 330 с.
- Сверстюк С., *На святі надій: Вибране* [Текст], Київ, 1999, 784 с.
- Сербенська О. *Мовний світ Івана Франка: Статті, роздуми, матеріали* [Текст], Львів, 2006, 372 с.
- Селіванова О.О., *Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія* [Текст], Київ–Черкаси 2004, 276 с.
- Поліна Г.В., *Мовна об'єктивація концепту БОГ в англійському дискурсі XIV–XX століть*. Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови [Текст], Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, Харків, 2004.
- Ужченко В.Д., Ужченко Д.В., *Фразеологія сучасної української мови*. Навч. посібн [Текст] Київ, 2007, 494 с.

FROM THE OBSERVATIONS OF PECULIARITIES
OF USING RELIGIOUS PHRASEOLOGY IN THE WORKS
OF YEVHEN SVERSTYUK

Summary. The article considers the peculiarities of using religious phraseology in the works of the famous Ukrainian journalist, philosopher, human rights advocate, social activist Yevhen Sverstyuk. The author's great merit to return different groups of religious idioms of functional-semantic and functional –grammatical characteristics to an active vocabulary of a modern Ukrainian has been marked.

Key words: religious phraseology, religious idiom, phraseological unit, biblical expressions